

juni 2013

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48

Secretaris: G.J. Regelink
De Pothof 97 6971 HE Brummen ☎05 75 - 56 02 27
E✉: info@ohv-demarke.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
bankrekening: 43.70.63.763 t.n.v. penningmeester De Marke

Bibliothecaris: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76

Leden: M.R.I. Fleur-le Rütte
Wedinkerf 11 6961 MT Eerbeek ☎03 13 - 65 32 08
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ Eerbeek ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: € 14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.
Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.
Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.
Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (mrt - juni - sept - dec)
Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Losse nummers: € 4,00

© 2013 De Marke, Brummen

Mededelingenblad 'De Marke'

jaargang 37 no 2

Inhoudsopgave:

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Redactionele mededelingen	
	3	Ria Fleur	- Even voorstellen
	4	Willy Rouwenhorst	- De CJV in Beekbergen
	10	Corrie de Kool	- Een masterscriptie over de Marke van Loenen en Zilven
	15	Jan Regelink	- Verzameldag 2014
	16	Willem Reusink	- Onbekend Eerbeek
	20	Willem Reusink	- Archeologische opgraving Oeken
	22	Willem Reusink	- De villa 'Bellagio'
	29	Willem Reusink	- Interview met Marianne v. Zadelhoff

Op het omslag dit keer zo maar een luchtfoto van de fabrieken van Huiskamp & Sanders in Eerbeek. Foto uit de jaren '60 van de vorige eeuw. Alle gebouwen zijn inmiddels gesloopt en er is een enorme vlakte ontstaan.

(Foto collectie Willem Reusink)

Redactionele mededelingen

Normaal gesproken bemoei ik me weinig met bestuurlijke aangelegenheden. Daar hebben we mensen voor die daar veel beter in zijn dan ik. Maar ditmaal kan ik het toch niet laten me er mee te bemoeien. En wel vanwege de tekst in het onderstaande kader: Dertig mensen hebben de minimale contributie van € 14,00 nog niet voldaan!

Veertien euro! Daar krijg je vier keer per jaar een mededelingenblad voor + een aantal lezingen! In mijn opvattingen is dat slechts een minimale vergoeding voor wat je geboden wordt. Daarvoor wil je je toch niet laten kennen!

Kom op, mensen, maak dat kleine bedrag even over aan de penningmeester. Dan is hij ook weer een blij mens. Zelf kun je blij zijn dat je t.o.v. 'De Marke' schuldenvrij bent en ik ben ook een beetje blij, want ik weet weer waar ik al dat werk voor doe!

En als u de behoefte mocht voelen om ook een bijdrage te leveren aan dit mededelingenblad, schroom dan niet. Stuur uw bijdrage in.

Voor het volgende nummer van 'De Marke' zou ik deze bijdragen graag allemaal ontvangen **voor zaterdag 31 augustus 2013.**

Willem Reusink

Contributie 2013

Dertig leden, die ondanks het betalingsverzoek van januari om de verschuldigde contributie uiterlijk 15 februari te betalen, hebben dit op 24 mei j.l. nog niet gedaan.

Hierbij het dringende verzoek om de minimale contributie van € 14,00 uiterlijk 1 juli over te boeken naar rekening: 43.70.63.763 van OHV De Marke in Hall.

J. Zengerink, penningmeester

Even voorstellen

In maart 2013 werd mij gevraagd de taken van Marianne van Zadelhoff in het bestuur van 'De Marke' over te nemen.

Nou is het natuurlijk voor een import-Eerbeekse niet gemakkelijk om een rasechte Eerbeekse op te volgen. Maar met de toezegging van Marianne in het achterhoofd, dat ik altijd bij haar om advies terecht kan, heb ik mij verkiesbaar gesteld. Tijdens de algemene ledenvergadering in april heeft men mij dan ook gekozen in het bestuur van 'De Marke'.

Wie ben ik?

In 1947 ben ik geboren in Leiden in een gezin met vier broers en een zus. We speelden veel buiten en hadden een gezellig gezin. Tot en met de Mulo kon ik op dezelfde school blijven. Daarna volgde ik in Den Haag de kweekschool; vijf jaar lang (incl. hoofdakke) op de fiets langs Voorschoten-Leidschendam en Voorburg. Mijn eerst 'echte' baan vond ik op een lagere school in Leiderdorp. Er zouden nog heel wat scholen volgen, want na mijn huwelijk met Ton verhuisden we naar Noordwijk, waar ik ook werk aan een school vond.

Door regelmatig van baan te wisselen kwamen we via Vianen en Hagestein in 1987 naar Eerbeek. Intussen hadden we een gezin met drie zonen.

Waar mogelijk heb ik altijd invalwerk gedaan op allerlei scholen. Als laatste heb ik 17 jaar gewerkt op de helaas in 2012 opgeheven Jan Ligthartschool in Eerbeek. Het werken met kinderen blijft altijd boeiend.

Geschiedenis vond ik altijd een van de mooiste vakken. Zo kreeg ik in de loop der jaren ook belangstelling voor de geschiedenis van deze omgeving. Vandaar, dat ik lid van 'De Marke' geworden ben; een vereniging, waarin vele facetten van leven en werken op de Veluwe en langs de IJssel belicht worden.

Op welke wijze ik mijn steentje aan de vereniging kan bijdragen, zal de tijd leren.

Daarnaast doe ik ook vrijwilligerswerk bij de SWB en sta ik in de winkel van Galerie 'De Stek' in Eerbeek. Ook kinderen en kleinkinderen doen regelmatig een beroep op mij.

Hopelijk tref ik u regelmatig op de avonden en bij excursies van 'De Marke'.

Ria Fleur-le Rütte

De CJV in Beekbergen

Op het email-adres van 'De Marke' kwam op 15 april een reactie binnen op het artikel van Marianne van Zadelhoff ('Eerbeeks jeugdwerk in de 19^e/20^e eeuw').

"Met veel plezier heb ik in het laatste mededelingenblad van 'De Marke' het verhaal gelezen dat gaat over het Eerbeeks jeugdwerk in de 19e/20e eeuw van de heer Te Hennepe.

Ik zie daar heel veel herkenning in en het grappige is dat, als er op een gegeven moment wordt gesproken over het oprichten van een ring met de dorpen Loenen, Beekbergen, Klarenbeek, enz., mij meteen het oude schriftje van mijn vader te binnen schiet.

De kring hield o.a. wedstrijden in het voordragen en in dat schrift van mijn vader staan voordrachten die hij indertijd heeft voorgedragen.

Ook wordt geschreven over het tijdschrift 'De Jongeman'. Hierin zijn in het nummer van 12 november 1936 en 26 augustus 1937 gedichten van mijn vader opgenomen.

Mijn vader, W(illem) Hartgers uit Beekbergen, (oud-lid van 'De Marke' en overleden in 2002) was in de jaren '30 van de vorige eeuw lid van de CJV in Beekbergen en deed zodoende mee aan de voordrachtwedstrijden.

Het schrift is nu in mijn bezit en misschien is het leuk beide gedichten een keer in het tijdschrift van de Marke te plaatsen.

Ze zijn in het dialect geschreven en geven een duidelijk beeld over het leven van de jongeren in die tijd.

Met vriendelijke groet

Willy Rouwenhorst-Hartgers."

Omdat de gedichten van Willem Hartgers goed aansluiten bij het artikel over de Eerbeekse jongerenverenigingen in onze vorige 'Marke', volgen ze hierna:

Woensdag 22 Juli 1936 maakte de C.J.V. "Gideon" te Beekbergen een fietstocht naar het Burgers Dierenpark in Arnhem en De Heilige Landstichting te Nijmegen. We laten hieronder het verloop van den dag volgen. Dit gedicht is opgenomen in 'De Jongeman' van 12 november 1936.

1. 's Margens tegen un uur of zeuven
Wazze wie al op 't appel.
Zeien met een blie gezichte
Bekbaarn veur un dag vaarwel.

2. Fietsend langs de Woeste Hoeve
Ging 't op de stad van Arum an.
Doar hew de Schelmse weg enomen,
't Dierenpark doar zol 't op an.

3. Doar biw zo mar rond ekuierd,
Van't ene noar ut andre hok.
De apies hingen in de luierd,
Of zie zatten op een stok.

4. Kleine en ok grote vogels
In een renne of een kooi,
Woar ze zaten op esloten,
Ik vonne ut reusachtig mooi.

5. Ik mos ok es effen kieken
Bie die grune kakatoe,
Mar dat bees wier toch zo ondeugend
'k Dreiden um toe mar de rugge toe.

6. Hierop kwamme wie bie de tijger
Wat was dat toch een mooi dier,
Mar ik dagge bie mien eigen
'k Zie oe liever doar as hier.

7. In 'd apenkule was 't een heele drukte
Wie vermaakten ons ter mee,
Want moeder aap ging vlooiën vangen,
Op eur kleine chimpasee.

8. Maar 't mooiste wel van alles,
Was toch wel de olifant,
Want die stoppen 'd apeneutjes,
Zomar in zien holle tand.

de 'Woeste Hoeve' circa 1930

9. Doarnoa ok nog effen kieken,
Bie de leeuw mit zien gezin,
Mar die brulden toch zo geweldig,
'k Denke: zie krieg mien der niet bie in.

10. Noa zo'n dikke twee uur lopen,
Biw der mar weer uut egoan,
Wie hadden ok niks vergêten,
Zelfs de kiosk bleef niet stoan.

11. Hierop gonge wie de stad deur.
Effen snuffelen bie de Hec 's,
Want och zo'n koppel van die honde
Krig van zelf mirakels trek.

12. Wie gingen doar mar an't bestellen,
Wat ut was, ik weet ut niet,
Mar ut smaken doanig lekker,
Zoiets dat vergêet ie niet.

13. Mar wie mossen ok nog wieter,
Want 't liep al mooi op de middag an
Effen kieken bie de Rijnbrug,
Op Nimwêgen ging ut toe oan.

14. In de Bêtuw kreew nog effen,
Las van een flinke luchanval,
't Was een beste buue regen,
Die ons doar passeeren kwam.

15. Al mar epeddeld langs de bongerds
Kwamme wie toen in Nimwêgen an
Doar hew de kôrtste weg enommen
Noar de Stichting van ut Heilig Land.

16. Alles wat wie doar ezien hep,
Hadden zoe door neer ezet.
Schetsen uut ut Oosterse leven,
Zelfs huuze nog uut Nazareth.

Burgers Dierenpark in 1935. In het wolvenverblijf is het huis van grootmoeder nagebouwd en zit Roodkapje rechts in de tuin !

De Rijnbrug te Arnhem 1935

17. Toe'w een eindjen verder liepen,
Kwamme wie bie 'd Olijvenberg,
Kruusgang mit een zestal staatsies
Mit als slot 'd Calvariumberg.

18. 't Was toch zeker wel te priesen,
Hoe 't oe doar wier uut eleg,
'n Kapeloan die dee de ronde
Ik bevonne mien der bes.

19. Onder een enkel varsien zingen
Hew de reize mar weer hervat,
Want wie mossen ok weerumme,
't Was veur ons doen ok al zat.

20. Over Arum, Woeste Hoeve,
Waternal en Loenseweg,
Bie de Wilhelminaboom was "finish".
Doar how mekaar gedag ezeg.

21. Op zo'n daggien mit mekare,
Wörd de knippe wel gauw plat,
Mar 't wark geet dan weer veule bêter
Want ie hep fijn schik ehad.

Nieuws uut Bekbaarn

01-08-'37

Dit gedicht is opgenomen in de "Jongeman" van 26 Augustus 1937.

Um an 't digchen te geraken.
Moj eers weten hoe of wat,
'k Zat d'r leelijk mee te houwen.
Want hoe lappe wie um dat.

Mar ik wil dan toch vertellen:
Wie bint van zommer uut ewes,
Zie, zoo, ut begin dat is ter.
Aj noe mar luustert noa de res.

't Was den eersten dag van juli.
Dat ons plan ten uitvoer kwam,
Mit de fiets noa Hadderwiek.
En mit de boot noa Amsterdam.

Van Bekbaarn noa Hadderwiek.
Troffe wie 't al bizonder slech,
Want 't règenen mar an eene ziege.
't Water dreef ons uut de pet.

Mar wie bint toch mar deur epeddeld.
Wie trokken ons ter niks van an,
Of 't al règenen dat ut soezen.
Wie hadden de lange jas toch an.

Noa verloop van een paar uurtjes.
Kwamme wie bie ut Iselmeer,
En in een heele groote schuure.
Stoppen wie onze fietsen neer.

Op de boot hew brood egèten.
Want dat heurt ter eenmaal bie,
Uutgoan en nog honger liejen.
Nee dat past niet in de rie.

Tegen umstreeks hallef negen .
Tuffen wie ut Water op,
't Was te koud um te goan zwemmen.
Dus bleeve wie mar boaven op.

Noa zon drie à vier uur varen.
Wazze wie in Amsterdam,
Doar kogche wie toe mar een kaartjen.
Veur zon ouwe boemel tram.

Mar dat geschudde en gerammel.
Foj, dat viel ons lang niet mee,
Wie vroegen toe mar an een schipper.
"Toe, nem ie ons effen mee?"

Hie vroeg toe an ons: "Woar moj wezen?"
Ik zegge: "Breng ons noa schiphol"
"Nou"zeie toe: "Goat doar mar zitten.
Want de boot is biekans vol".

Op zo'n boot kuj bèter wezen.
As in zo'n kaste van een tram,
't Duuren niet lange, of wie wazzen.
Op 't vliegveld van de K.L.M.

Groote vogels zagge wie vliegen.
Ja van alles koj der zien,
Van die heele groote kisten.
Töt de kleinste vliegmachien.

En in een heele groote looze.
Stongen der wel viere in,
Een geleider was ter bie ons.
Wie hadden ut ter bes noa 't zin.

Ik wol ok wel graag een eindjen vliegen.
Mar ik had niet te veule centen,
En bôvendien aj misslijk wôdt.
Foj nee, doar zuw mar niet an denken.

Toe wie alles hadden bezichtigd.
Biw de stad is in ewes,
En tenslotte noa de boot.
Die vertrok tegen een uur of zes.

't Was toch wel een mooi tögchien.
Zoo mit de boot de sluuzen deur,
Mit een vaart van achttien Kilometer.
Stoven wie ut water deur.

Mar ja, alles hef een ende.
Alleene een worst die hef ter twee,
't Eene ende was in Hadderwiek.
En 't andere namme wie de fietsen mee.

't Was zoo tegen een uur of negen.
 Dat de laatste rit veur ons begon,
 Wie karren toe mar gauw noa huus.
 Op onze Harly-Trapper-Son.

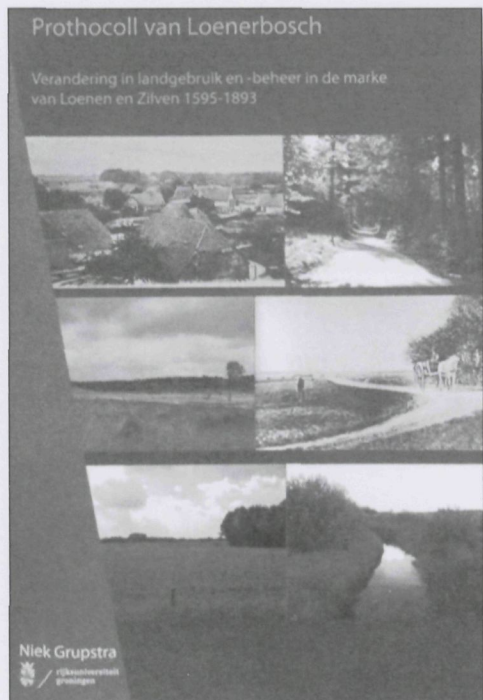
En ak oe goeie road mag schaffen.
 Zo'n togchien is de moeite weerd,
 Mar nee, ik wil noe niks meer zeggen.
 't Is 't beste daj ut zelfs mar is probeerd.

Willem Hartgers (†)

Een masterscriptie over de Marke van Loenen en Zilven

“Een student uit Groningen wil zijn master studie landschapsgeschiedenis afronden met een scriptie over de Marke van Loenen en Zilven. Hij heeft als stagiair voor ons op het Beheerkantoor Oost-Veluwe van Natuurmonumenten in Loenen onderzoek gedaan naar de ontstaansgeschiedenis van onze terreinen bij Loenen en nu wil hij die van de Marke verder uitdiepen. Mag hij eens met je komen praten?”

Die vraag aan mij in april 2012 was het begin van een half jaar samenwerken met Niek Grupstra, student aan de Rijksuniversiteit Groningen. Onder de titel *Prothocoll van Loenerbosch. Verandering in landgebruik en -beheer in de Marke van Loenen en Zilven 1595-1893* schreef hij zijn masterscriptie en kreeg daarvoor in februari 2013 zijn masterbul uitgereikt. Zijn studie maakte kennelijk indruk, want hij kreeg direct daarna een baan aangeboden (!).

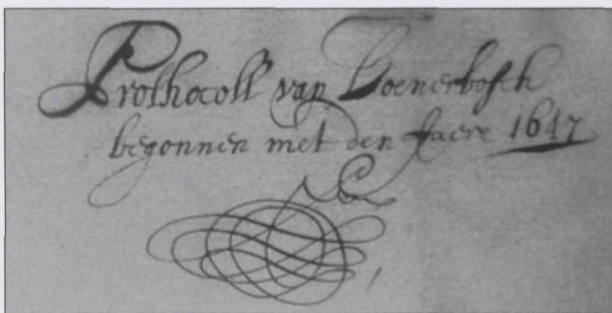

Willem Reusink vroeg mij iets te schrijven over die scriptie en misschien ook iets over hoe wij hadden samengewerkt. Hier volgt eerst een bespreking van de studie van Niek Grupstra. Hoe ons contact heeft geleid tot meer inzicht aan mijn kant in de historie van Loenen en Zilven komt in een volgend nummer van 'De Marke' aan de orde.

onderwerp en titel

Tijdens zijn stage was bij Grupstra volgens zijn zeggen een affiniteit gegroeid met het gebied rond Loenen. Er was toen geen tijd en ruimte om archiefonderzoek te doen naar deze omgeving. Maar de vele markeboeken van de Marke van Loenen en Zilven bevatten zo veel informatie over zijn vakgebied, dat hij deze marke centraal wilde stellen in zijn masterscriptie. Hij stelde zich daarbij ten doel, behalve het vergroten van kennis van de genoemde marke zelf, ook een verband te leggen tussen het algemene beeld van gebruik en beheer van het landschap door de marken en het specifieke beeld zoals dat uit het archiefmateriaal van deze marke naar voren komt.

De titel van deze studie *Protocoll van Loenerbosch* ontleende hij aan het markeboek, dat werd begonnen in 1647. Van de tijdsperiode in de ondertitel verwijst het beginjaar naar het oudste markeboek uit 1595 waarin vanaf dat jaar de

besluiten van de jaarlijkse holtspaken werden vastgelegd. Het eindjaar 1893 was het jaar van de verdeling en verkoop van de gemene gronden.

wéér een boek over de marke?

De scriptie begint met een overzicht van een grote hoeveelheid studies die over marken zijn verricht. Die verschillen van invalshoek. Er zijn algemene, maar ook deelstudies b.v. over de organisatievorm, het grondgebruik, of dorpsstudies. Ook de initiatiefnemer of opdrachtgever kan bepalend zijn geweest voor de inhoud: een wetenschapper, de overheid, een amateurhistoricus. En constateert Grupstra: "die werken of verhalen zijn van zeer wisselende kwaliteit".

Hij stelt nu de eerste te zijn met een studie van de gehele Marke van Loenen en Zilven, die hoofdzakelijk is gebaseerd op informatie uit en over deze marke, en waarin het accent ligt op het gebruik en beheer van de markegronden. Een intrigerende vraag voor hem was: hoe kon het landschap onder het beheer van de markegenoten zo verschrallen (bos → heide → stuifzand), terwijl de genootschappen

juist waren opgericht om dit te voorkomen? In hoofdstuk 5 komen mogelijke antwoorden dan ook uitvoerig aan de orde.

In het tweede hoofdstuk wordt uiteengezet hoe de landschaps- en bewoningsgeschiedenis is geweest van het gebied waarin de Marke van Loenen en Zilven ligt, vóór 1595. Zowel de opbouw van het landschap naar vorm, bodemlagen, de bewoning en begroeiing komen aan de orde, als ook prehistorische vondsten en grafheuvels. De vele kaartjes verhelderen de tekst. Handig is, dat waar mogelijk, de grenzen van het markegebied op de kaartjes zijn geprojecteerd, compleet met de binnengrens tussen de Mark van Loenen en die van Zilven.

De auteur concludeert dat in 1595 het markegebied was gelegen op een stuwwal met een bodem die wijst op heidevelden en bosbestanden. Westelijk van de buurschappen Loenen en Zilven lagen hoge enken door plaggenbemesting, en oostelijk waren door het afstromende Veluwewater gunstige omstandigheden ontstaan voor hooilanden en veenvorming. Elders zagen buurschappen zich in de 13^e eeuw zich genoodzaakt regels in te stellen voor gebruik van het landschap. Ook in Loenen en omgeving is vóór 1595 al sprake van regelgeving.

de kern

De hoofdstukken 3 t/m 6 vormen de kern van de studie en zijn alle opgezet volgens het schema: organisatie – bos – veldgronden – hooilanden, broek en venen – bouwlanden en de erven – conclusies. In 3 t/m 5 worden verschillende perioden beschreven en in het zesde hoofdstuk houdt de auteur het geconstateerde beeld van de bestudeerde marke tegen het licht van het algemene beeld over marken.

In het derde hoofdstuk lezen we na een uitleg van de organisatie, over de handhaving van besluiten van de holtspraakdagen, over regels en boetesystemen, de aanstelling van bosschrijvers en vorsters en de soms strenge regels rond bosgebruik en houtkap, zoals géén schapen in het bos, géén levering van hout aan mensen die buiten de marke wonen, alléén vervoer van hout bij daglicht en horizontaal kappen zonder ander gewas te beschadigen.

De Marke van Loenen en Zilven (eigenlijk twee marken onder leiding van dezelfde holtrichter en daardoor meestal in een adem genoemd) onderscheidt zich van andere marken. De zeggenschap van de geërfden was hier niet gebaseerd op bezit van een hoeve in de marke, maar op bezit van 'loten' of delen van 'loten' (ook 'waardelen' genoemd) in het bos. Het Loenerbos was verdeeld in vijf 'loten', vijf parten. Die stukken of stukjes bos konden slechts door vererving in eigendom overgaan. Pas in de 19^e eeuw werden de waardelen vrij verhandelbaar, en was een koopakte een bewijs van geërfd zijn (en dus stemrecht hebben). Opvallend is dat de geërfden van de Marke van Loenen en Zilven in de 16^e eeuw bijna allen buiten het markegebied woonden (Doesburg, Zwolle, Naarden).

Van de opbrengsten van verkochte 'aangegraven' gemene gronden en de verkoop

van hout betaalde de marke de kosten van de kapel, de klokken en de school, maar het (lage) traktement van de predikant kwam uit het geld van de boetes. Op deze plaats wordt ook de relatie tussen de marke en de toen hervormde gemeente behandeld en de daarbij gepaard gaande spanningen, waarin de rooms-katholieke holtrichter een belangrijke rol speelde. Altijd weer een lastige kwestie om grip op te krijgen en aan anderen uit te leggen.

Aandacht geeft Grupstra aan de nieuwe enkwal die in 1684 westelijk van Loenen werd aangelegd ter bescherming van de enk tegen het wild. Onlangs is die enkwal of wildwal herontdekt en is in 2013 op een plaats waar de schapen door de wal liepen de wal gereconstrueerd (bij het Boshuis; zie foto onder).

sprongen in de tijd

Het plan was om alle markeboeken integraal door te lezen om zo een algemeen beeld te krijgen van het gebruik en beheer van het landschap en eventueel de veranderingen daarin. Vanwege de uitgebreidheid van het archief en de tijdsdruk koos de onderzoeker ervoor om de boeken uit de 18^e eeuw niet door te nemen, maar voor een indruk van die periode een vergelijking te maken van de situatie rond 1700 en die van 1800. Na de 17^e eeuw komt dus eerst de 19^e eeuw aan de orde.

In 1800 is de organisatie van de marke nauwelijks veranderd. Wel bezit de familie Hackfort nu de meeste waardelen, waardoor de holtrichter een machtspositie heeft gekregen. In 1810 ontstaat daardoor een probleem als hij het Zilvense deel van het Slath, een gemeenschappelijk weidegebied, wil verkopen. Ondanks wetten en

druk van overheden buitenaf weigeren de geërfden in de 19e eeuw de marke op te heffen. Zij menen dat hun beheer van heide en weidegronden een belangrijke bestaansmogelijkheid geeft aan de bevolking. In 1889 werd de marke gedwongen tot verdeling, omdat één geërfde daarom had gevraagd. In 1893 werd dat geëffectueerd.

Uit de vergelijking van de situatie rond 1700 met die rond 1800 (hoofdstuk 5) blijkt, dat er met name in het gebruik van de gronden belangrijke veranderingen zijn geweest in de tussenliggende periode. Achteraf gezien was het dus geen goede keuze om de boeken uit die tijd niet door te nemen. Behalve een concentratie van waardelen bij de familie Hackfort verschoof in de 18^e eeuw het economisch hart van de marke van het bos naar de velden en bouwlanden. Het bos verloor zijn functie als productiebos, stuifzanden waren ontstaan, die men in toom probeerde te houden door bebossing met dennen. Een bloeiende schapenhouderij en een opkomende bijenteelt getuigen van andere bedrijvigheid. De oorzaak van deze verschuiving zoekt Grupstra - beargumenteerd - in een verschraling van gronden door overexploitatie. Door een groeiende bevolking en verdroging verschraalden echter later ook de velden.

Na conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 7) eindigt Grupstra zijn zeer informatieve studie met een vergelijking van de gedwongen overexploitatie van de veldgronden om mensen eten te kunnen geven met de hedendaagse grootschalige winning van fossiele brandstoffen. "Als een blik in het verleden ook maar een beetje kan bijdragen aan het hedendaags beheer van het landschap en grondstoffen zou dat al mooi meegenomen zijn. Moge het verleden een les zijn voor de toekomst!"

De hele scriptie is te vinden op de site van de Rijksuniversiteit Groningen:

http://www.rug.nl/research/kenniscentrumlandschap/mscripties/masterscriptie_niek_grupstra.pdf

Aanbevolen!

Corrie C. de Kool

Verzamelbeurs 2014

In 2012 hebben de vier historische verenigingen van Zutphen, Gorssel, Lochem en De Marke een verzameldag georganiseerd, die in Gorssel werd gehouden. Bij het dagelijks bestuur van de Historische Vereniging Zutphen is de vraag binnen gekomen of er een opvolging komt van deze verzameldag. Zo ja, dan wordt deze dag in 2014 gehouden.

Voordat het bestuur van De Marke besluit mee te werken aan de organisatie, is het belangrijk te weten of er bij onze leden animo is om deel te nemen.

Graag verneemt het bestuur of er onder ons leden zijn, die met hun verzameling zo'n dag willen opluisteren. Wilt u meedoen, laat dat weten aan secretaris Jan Regelink of penningmeester Joop Zengerink. (Mail)adressen vindt u in dit blad (binnenzijde omslag).

De Marke-leden Henk Slief (links) en Bertus Straalman op de vorige verzamel-dag in Gorssel (zaterdag 19 maart 2011).

Onbekend Eerbeek

Ons Marke-lid Joop Groenendijk houdt zich al meer dan een halve eeuw bezig met oud-Eerbeek. Hij heeft op dit gebied enorm veel feiten en gegevens verzameld, maar zo nu en dan wordt hij verrast door dingen die nog niet benoemd zijn. Zo kreeg hij enige tijd geleden een aantal foto's zonder verdere vermelding. Op de meeste van die foto's stond achterop alleen maar: 'Aannemer Van der Veen'. Je kan met zekerheid stellen dat hiermee de herkomst is bepaald, maar dan nog heb je geen gegevens over de afbeelding. En over die afbeeldingen wil Joop graag wat weten. Mogelijk kunnen (oud)Eerbeekse Marke-leden/Marke-lezers hem hierbij een handje helpen.

Op pagina 16 een foto van de leerlingen en personeel van de openbare lagere school aan de Schoolstraat (Stationsstraat en nu: Coldenhovenseweg). Wij denken dat de foto in de begin jaren '30 van de vorige eeuw is gemaakt, maar zouden graag wat meer weten:

- in welk jaar precies werd de foto gemaakt?
- wie zijn de personeelsleden (twee mannen + twee vrouwen) die er op staan?
- bij welke gelegenheid werd de foto gemaakt?
- zijn er namen van leerlingen bekend?

Het zou goed mogelijk kunnen zijn dat er zich ergens in een Eerbeeks fotoalbum nog zo'n opname bevindt, waarbij de eigenaar wel de moeite heeft genomen om aantekeningen op de achterkant van de foto of op een apart blaadje te maken.

Naar mijn mening zijn de betreffende foto's uit het bezit van de aannemer M. van der Veen, die aan de Veldkantweg woonde en zijn werkplaats had. Een aantal jaren geleden kocht ik in Barneveld op de ansichtkaartenbeurs van een man uit Waddinxveen ook een tweetal foto's op briefkaartformaat, waarop ook op de achterkant stond: 'Aannemer Van der Veen'. Deze foto's betroffen het pand van fiet-senmaker Van der Velde aan de Loenenseweg.

Onlangs nog stond er op de internetsite zoekplaatjes.nl ook een onbekende foto met dezelfde tekst achterop.

Hieruit mag je concluderen dat foto's uit de nalatenschap van aannemer Van der Veen behoorlijk door het land zijn gaan zwerven. En dat is jammer. Mede gezien door de beperkte informatie achterop de foto's (alleen de herkomst), waardoor een aantal bezitters niet weet wat hij of zij er mee moet. M.i. was het veel en veel beter geweest als deze foto's in Eerbeek bij een liefhebber (zoals Joop) terecht waren gekomen of in het Archief van de Gemeente Brummen (Regionaal Archief te Zutphen). Maar helaas!

De tweede foto van Joop betreft een opname van (waarschijnlijk) een aantal verenigingsleden, maar het kan net zo goed directie en kantoorpersoneel van een papierfabriek zijn. De samenstelling van het gezelschap ziet er in ieder geval zeer notabel uit.

Naar schatting is de opname gemaakt ergens in een tuin in het begin van de jaren '50 van de vorige eeuw.

Ook hier hopen we dat er ergens een soortgelijke foto is, waar wel meer gegevens bij bekend zijn.

Op de volgende pagina nog een derde foto. Het betreft weer een opname van leerlingen en personeel van een Eerbeekse school. Dit keer geeft de achterkant wat meer informatie: "Juffrouw Kiers met hoed" en daaronder "genomen achter huis meester Grizell". Gelet op kleding van de kinderen zou de foto in het begin van de jaren '20 van de vorige eeuw gemaakt kunnen zijn

Mocht u iets herkennen op één van de drie foto's, of informatie erover kunnen geven, dan stellen Joop en ik het zeer op prijs als u die kennis met ons wilt delen. Een mailtje, briefje of een telefoontje naar het redactieadres (zie binnenkant omslag) is zeer welkom.

Willem Reusink

Archeologische opgraving in Oeken

Op 5 april j.l. verscheen het eindrapport over een archeologische opgraving aan de Buurtweg te Oeken (kadastraal Brummen sectie P 480). Deze opgraving werd uitgevoerd door het bedrijf Econsultancy te Doetinchem in opdracht van de Woningstichting Brummen. Omdat voor de geplande nieuwbouw de oude bebouwing werd gesloopt en grondverzet mogelijke archeologische waarden zou kunnen bedreigen, kwam het gebied volgens de Monumentenwet in aanmerking voor nader archeologisch onderzoek.

De nieuwbouw aan de Buurtweg vordert (foto april 2013)

Er werd begonnen met een proefsleuvenonderzoek, nadat was vastgesteld dat binnen het gebied een plaggendek ligt op een dekzandrug. Een locatie – ruim 9 m boven NAP – waar men iets zou mogen verwachten. Het doel van het onderzoek was het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen, opdat informatie behouden blijft die van belang is voor kennis van het verleden.

De archeologische verwachting was, dat er resten vanaf het Laat-Paleolithicum gevonden zouden kunnen worden. Tijdens het proefsleuvenonderzoek is een vindplaats (mogelijk deel van een boerenwoning) uit de IJzertijd/Romeinse tijd aangetroffen en een greppelsysteem, dat mogelijk uit de late Middeleeuwen dateert.

Ook zijn resten gevonden van twee boerderijen die tussen 1500 en 1800 waarschijnlijk parallel aan de Buurtweg hebben gestaan.

Door het rapport heen wordt duidelijk dat interpretatie van vondsten vrij moeilijk is, omdat er recent (vorige eeuw) verstoring van het landschap en de bodem is geweest. Toch werden er resten van gebruiksvoorwerpen gevonden en sporen van bewoning, die te dateren zijn, zoals een aanwijzing voor (een deel van) een boerderij uit de IJzertijd, een fragment handgevormd aardewerk uit dezelfde tijd en een stuk bewerkt vuursteen.

Het cluster van grondsporen dat hierbij gevonden is, kan door de onderzoekers niet gelinkt worden aan een reeds bekend huistype. Ook werden twee ronde kuilen gevonden met daarbij fragmenten van prehistorisch aardewerk uit de periode 1100 – 500 v Chr.

Verder werden er sporen van bewoning (een erfcomplex) uit de late Middeleeuwen gevonden, die aangeven dat er zeer waarschijnlijk drie bewoningsfasen geweest zijn op die plek. De greppels die daarbij liggen, worden gezien als onderdeel van dit erfcomplex. Daarbij zijn ook aardewerk en fragmenten baksteen gevonden (roodbakend). Ook werd een bakstenen poer aangetroffen die op basis van formaten en gebruik van kalkmortel gedateerd wordt in de 16^e of 17^e eeuw (foto rechts).

Er zijn geen sporen gevonden van jagers/verzamelaars. De gevonden vuursteenfragmenten duiden niet op een echte vuursteenvindplaats. Daarom kan (onder voorbehoud) gesteld worden dat er in de prehistorie en in het begin van onze jaartelling nauwelijks enige bewoning van betekenis in dit gebied is geweest.

De eerste 'bewijzen' voor bewoning in de buurtschap Oeken (villa Ocani) zijn de oorkonden uit 797 en 799, waarin de Friese prediker Liudger wordt genoemd. Maar met deze schriftelijke bewijzen is nog niet vast te stellen of de villa Ocani aan de Buurtweg (of in de omgeving daarvan) heeft gelegen. Ook de opgravingen geven daar op geen enkele wijze aanwijzingen voor. De plaats van de villa Ocani en de aard van de bebouwing in de achtste eeuw blijven dus nog steeds ongewis.

Willem Reusink

De villa 'Bellagio'

De villa 'Bellagio' stond aan de Engelenburgerlaan te Brummen. De meeste Brummenaren kennen dit huis echter onder de naam 'Schoonaerde'.

De villa 'Bellagio' werd waarschijnlijk in 1893 gebouwd. Van uit het begin van de twintigste eeuw zijn talrijke ansichtkaarten van het pand bekend. Het fotogenieke zat hem natuurlijk vooral in de bouwstijl.

Opdrachtgever voor de bouw was de bewoner van 'Groot Engelenburg', de heer F. Boogaardt. Hij liet het huis bouwen voor zijn dochter en schoonzoon Constant J. van Marle. Deze Boogaardt was in 1875 als puissant rijke planter teruggekomen uit Indië en bezat huizen in Den Haag en woonde 's zomers op 'Groot Engelenburg'.

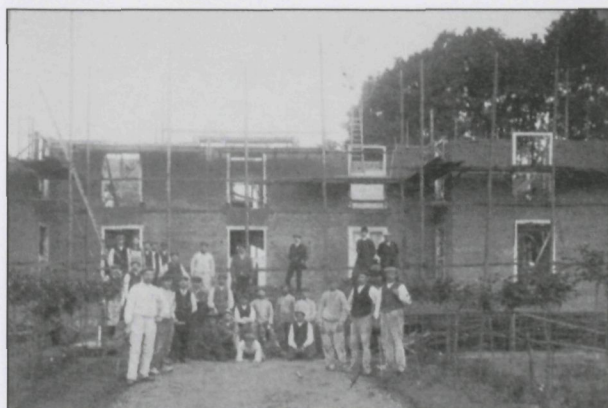
In 1880 werd de familie Boogaardt landelijk bekend door de dood van hun ontvoerde zoon Marius, een misdaad die het volk - en met name de lezers van de Telegraaf - hevig bezighield.

Rond 1888 had de heer Boogaardt al het huidige gemeentehuis laten bouwen en het de naam 'Villa Clair' meegegeven. Hij verkocht deze villa in 1895 aan zijn schoonzoon W.Th. Pahud de Mortanges, voor wie hij de villa ook had laten bouwen en die er tot 1903 woonde. Boogaardt was een ideale schoonvader, want zijn dochters kregen bij hun huwelijk allen een kapitale villa ten geschenke!

Zowel de villa 'Clairac' als de villa 'Bellagio' bezaten een grote tuin en in beide gevallen werden deze ontwikkeld tot prachtige parken. De architectuur van de villa 'Bellagio' overtrof in kunstzinnigheid die van de villa 'Clairac'. Het was duidelijk dat Boogaardt kosten nog moeite spaarde om zijn dochters en schoonzonen te plezieren.

In 1905 werd de zgn 'Weense vleugel' aangebouwd, waardoor het huis een nog opvallender uiterlijk verkreeg. Dit gebeurde, omdat de bewoners het huis eigenlijk wat te klein vonden! Daar kun je je wat bij voorstellen als je weet dat de familie Van Marle (volgens overlevering) veertien personeelsleden in dienst had, waarvan verschillende intern.

Misschien was dezelfde reden aanleiding tot verkoop van de villa in 1912, toen Van Marle voor zichzelf een groter landhuis liet bouwen, n.l. 'Klein Engelenburg' aan de Stationsstraat.

In 1912 werd het landgoed 'Klein Engelenburg' gebouwd. Ook hier personeel genoeg!

1916

Brummen
Huize „Sonnevanck“

De villa 'Bellagio' ging over in andere handen en kreeg daarna bij eigendomswisseling nogal eens andere namen, o.a. 'Huize Sonnevank' (1916).

In de periode tussen 1905 en 1945 werd het huis bewoond door diverse families, waaronder de families De Valk, Lucassen en De Roo en kreeg het de naam 'Schoonaerde'. Rond 1930 stond het onder die naam bekend.

1934

Eind 1945 werd de villa verkocht aan de R.K. Derde Orde (waarvan het bureau gevestigd was op 'De Rees' in Leuvenheim), die er een internaatsopleiding tot gezinsversorgster in vestigde. Later werd deze internaatsvorm omgezet in de stichting RK Opleiding Maatschappelijke Gezinszorg "Schoonaerde". In dertig jaar hebben duizenden meisjes hier hun opleiding gevolgd tot gezinsverzorgster of bejaardenverzorgster.

De fragmenten van ansichtkaarten hieronder geven een aardig beeld van wat de opleiding in de beginjaren '50 behelsde. Let op de kleding en vooral ook op de moderne waskuip met wringer, waarmee de meisjes moesten leren werken.

1960

In 1976 verlaat de gezinsverzorgstersopleiding het pand en staat het een tiental jaren leeg, iets wat natuurlijk niet bevorderlijk was voor het gebouw. Een enkel keer werd het nog even tijdelijk bewoond, maar het gebouw kwijnde langzamerhand weg.

Verkoop van het pand bleek om meerdere redenen erg moeilijk te zijn. O.a. waren er meningsverschillen over wie de feitelijke eigenaar van het pand was. De optie om het te gebruiken voor uitbreiding van het gemeentehuis vond geen weerklank bij de Gemeente Brummen, hoewel er steeds werd geroepen dat het gemeentehuis te klein zou zijn. In 1987 werd (door wie ??) besloten dat het pand gesloopt zou moeten worden.

In allerlijl werd er in Brummen een actiegroep opgericht om 'Schoonaerde' te behouden. In de editie van 'De Marke' uit mei 1991 schreef Piet Willemsens hier al over. Hij had als secretaris zitting in deze actiegroep. De groep liet door diverse experts rapporten opstellen, waaruit bleek dat het gebouw weliswaar achterstallig onderhoud kende, maar verder in goede staat verkeerde. Ir. Egbert Hoogenberk (van Huize 'Voorstonden') noemde 'Schoonaerde' een pand van unieke waarde, waarvoor gemakkelijk alternatieve bestemmingen te vinden zouden moeten zijn. Hij achtte het slopen van dit gebouw een wandaad.

Zijn mening kwam echter niet in de kraam van de slooplustigen te pas. En van enig beleid van de Gemeente Brummen was in deze zaak al helemaal niets te bespeuren. De meeste politieke partijen baseerden zich op het vooroordeel, dat 'Schoonaerde' een ruïne zou zijn. Voor zo ver bekend is er nooit iemand van enige politieke partij persoonlijk poolshoogte wezen nemen.

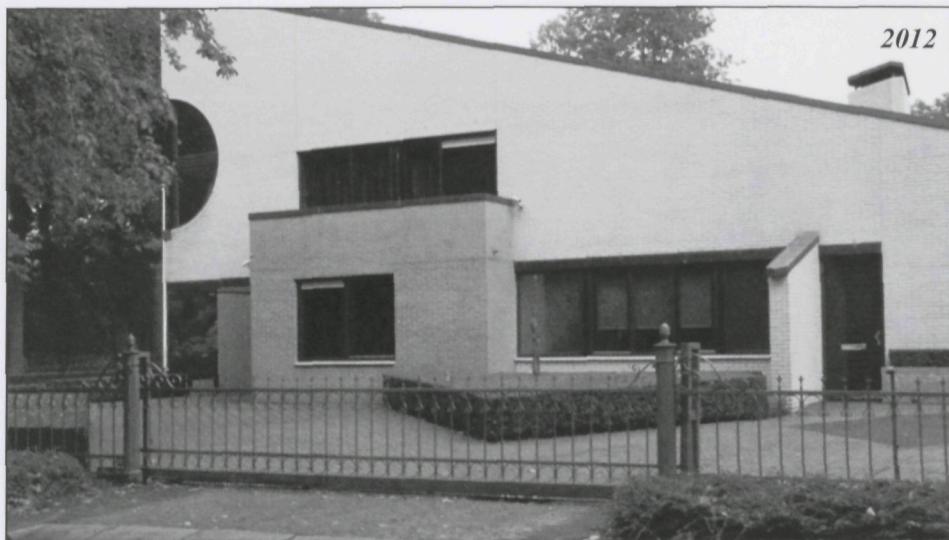
Op 4 september 1987 namen krakers bezit van 'Schoonaerde', hetgeen in Brummen een kleine schok teweegbracht. De jongelui die het huis 'bezet' hielden, lieten met hun actie zien dat ze meer oog voor historie en schoonheid hadden dan de Brummense politiek. Helaas konden ze op bar weinig sympathie rekenen. In de tijd dat het gebouw bezet was, werden er geen vernielingen aangericht. In het begin werd alles keurig schoon gehouden, maar na verloop van tijd 'verslonsde' het pand wel.

De Brummense actiegroep vond dat de bezetting door de krakers 'Schoonaerde' in diskrediet bracht. Of dit zo was, staat te bezien. Misschien was het (achteraf!) verstandig geweest de strijd tegen de sloopplannen gezamenlijk aan te gaan.

Op 4 februari 1989 hielden de krakers een 'open dag', maar jammergenoeg konden zij de aanvankelijke betrokkenheid bij het gebouw en hun weesrtand tegen de sloop niet voldoende overbrengen.

Een jaar later, op 6 februari 1990 moesten zij op last van de rechter het pand ont-ruimen. Dezelfde avond deed de actiegroep een tevergeefse, laatste poging het gebouw op de Monumentenlijst te krijgen.

De hoop dat het gebouw alsnog zou worden behoed voor sloop, leefde in 1989 nog even op, toen de heer J. Gerritsen het huis kocht. Het leek er even op dat hij er zou gaan wonen, maar de restauratiekosten bleken hem te hoog. Sloop was goedkoper. Dus werd op 7 februari 1990 begonnen met het slopen van een net honderdjarige villa. Haar allure had haar niet kunnen redden.

Vijf weken later was er van de karakteristieke villa 'Schoonaerde' helemaal niets meer over. "Brummen was", zoals Piet Willemsens in 1990 schreef, "een stukje armer geworden."

Toen ik op de eerste juni van dit jaar over de Engelenburgerlaan fietste, moest ik - bij het zien van het huis dat nu op de plaats van 'Schoonaerde' staat (zie foto hierboven) - opeens terugdenken aan de tijd van de bezetting (ik had nog niet zo lang geleden gesproken met iemand die daar zijdelings bij betrokken was geweest).

Er staat nu een keurig huis, maar als je het mij vraagt, staat het op de verkeerde plek. De statige villa van weleer zou toch meer in de entourage van de Engelenburgerlaan hebben gepast. De bestuurderen van de Gemeente Brummen hebben destijds een kans gemist. Maar ja, de term 'cultureel erfgoed' werd toen ook nog nauwelijks gebezigd en zeker niet door lokale politici.

Bronnen:

- eigen aantekeningen
- 'De Marke', oudheidkundig mededelingenblad mei 1991
- gesprek met een geestverwant van de voormalige 'krakers'.

Willem Reusink

Marianne van Zadelhoff verlaat het bestuur

Tijdens de algemene ledenvergadering op 24 april j.l. in het Jeugdhuis te Loenen nam Marianne van Zadelhoff afscheid van het bestuur van 'De Marke', waar zij 14 jaar deel van uit had gemaakt. Voorzitter Henk van Harreveld sprak lovende woorden en onderstreepte haar grote inbreng vanwege haar enorme kennis van het werkgebied van 'De Marke' en van Eerbeek en Coldenhove in het bijzonder. Hij twijfelde er dan ook niet aan dat er nog wel eens een beroep op Marianne en haar kennis zal worden gedaan. Na zijn speech overhandigde hij Marianne een boeket bloemen als blijk van waardering voor al haar inzet, met name het bemenen van kramen bij diverse activiteiten en evenementen, het vertegenwoordigen van 'De Marke' bij jubilea of openingen van exposities, het voorbereiden van excursies en niet in de laatste plaats het schrijven van artikelen voor ons mededelingenblad. En dat laatste leek mij een goede aanleiding om Marianne eens te interviewen voor ons blad.

Marianne is al één van de oudgedienden in onze vereniging. Lid sedert 1978. Ze werd lid gemaakt (als verjaardagscadeau) door haar schoonzus, die een buurvrouw was van Ben Derksen, die destijds bestuurslid was.

In 1999 vroeg de toenmalige voorzitter Berthus Maassen haar als opvolgster voor de uit Eerbeek

vertrekkende Leontien Helfrich. Marianne had er niet echt veel zin in en ze trad aarzelend toe tot het bestuur met de woorden: "Ik kan het wel eens proberen!"

Haar eerste taak binnen het bestuur was het verrzendklaar maken van de uitnodigingen voor lezingen, vergaderingen en excursies. Eerst deed ze dat met hulp van echtgenoot Jan en later kreeg ze ook assistentie van Joop Zengerink en Clara Uenk. Daarna kreeg ze een zware klus in de schoenen geschoven: het uittypen van de tekst van het jubileumboekje dat ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van 'De Marke' door Piet Willemsens was samengesteld. Marianne had in veertig jaar geen typemachine meer gebruikt en moest nu voor het eerst van haar leven typen op een pc. Zonder enige kennis van zo'n modern apparaat begon ze aan de klus en met vallen en opstaan kwam er een prima resultaat tot stand.

In de veertien jaren van haar bestuurslidmaatschap was ze bij veel organisatie-
werk betrokken. Veel herinneringen aan door haar mede georganiseerde exposi-
ties komen weer boven. Zoals b.v. de op verzoek van Ton Fleur ingerichte ten-
toonstelling "100 jaar imkeren" bij het 100-jarig bestaan van de bijenvereniging
'Eensgezindheid' te Eerbeek in 2008
(zie foto boven).

In datzelfde jaar bereidde ze de opening
voor van het Meester Pannekoeklaantje,
dat door burgemeester Niels Joosten van
Brummen werd geopend (zie foto rechts).

Daarvoor had ze samen met Joop Zenge-
rink en Clara Uenk de organisatie geregeld
van de presentatie in station Lieren van het
boek over de Koninklijke Nederlandsche
Locaal Spoorweg Maatschappij Willem
III, oftewel de spoorlijn Apeldoorn - Die-
ren, dat door 'De Marke' werd uitgegeven.
Aansluitend hielp ze tijdens de stoomda-
gen in Lieren ook mee een stand in te rich-
ten, waar deze boeken (met groot succes)
verkocht werden door de samenstellers en
bestuursleden van 'De Marke'
(zie foto volgende pagina).

*Na de officiële overhandiging van het eerste exemplaar van het 'spoorboek' door Henk van Harreveld aan Berthus Maassen was er nog een gezellige nazit in een restauratiewagen van de Veluwe Stoomtrein Maatschappij.
(foto: Wim Hulleman ☞)*

In 2009 regelde ze de deelname van 'De Marke' aan de kanaalfeesten en nam ze zelf plaats achter de kraam, iets wat ze met heel veel plezier deed. Net zoals ze daarvoor al vele malen bij diverse activiteiten een stand bemande (of moet dat zijn: bevrouwde?) om de 'spoorboeken' aan de man of vrouw te brengen.

In 2010 gaf 'De Marke' opnieuw een boek uit: 'Veld- en boerderijnameninventarisatie in de Gemeente Brummen'. De presentatie van dit boek in het gemeentehuis van Brummen vindt Marianne - net als de presentatie van het 'spoorboek' destijds in Lieren - één van de hoogtepunten uit haar bestuurslidmaatschap. Verder memoreert ze nog de dagexcursie naar kasteel Twickel in Delden en de expositie, die ze namens 'De Marke' maakte voor de wijkdag in Hall in 2011.

Je kunt niet zeggen dat Marianne in de veertien jaar van haar bestuurslidmaatschap alleen maar in het bestuur gezeten heeft. Ze heeft zich op meerdere momenten, zoals dat zo beeldend heet: de benen uit het gat gesjouwd. En voortdurend de

handen uit de mouwen gestoken. Daarbij ook nog 'De Marke' vertegenwoordigend bij diverse officiële gelegenheden. En dat alles werd gedaan door iemand, die meende dat ze dat eigenlijk niet kon, maar "het wel eens wilde proberen!!" Van zulke mensen kun je er nooit teveel hebben in een vereniging.

Het schrijven van artikelen voor ons blad is ook nog een activiteit die Marianne de laatste jaren met veel plezier bedrijft. Gelukkig is dit 'werk' niet gebonden aan een bestuursfunctie. Dus hopen we nog lang van haar bijdragen in 'De Marke' te genieten. Die hoop spreek ik in de eerste plaats namens u uit, maar eigenlijk ook namens mezelf, want zonder zulke trouwe medewerkers kan een blad als het onze niet bestaan.

Marianne, de oudheidkundige vereniging 'De Marke' bedankt je voor alle inzet in de afgelopen veertien jaar. De bloemen hiervoor heb je op 24 april van onze voorzitter gehad, maar de veren (die je vanwege een valse bescheidenheid eigenlijk niet wilde hebben) krijg je hier alsnog op de laatste pagina van deze 'Marke'-uitgave.

Willem Reusink

*De 'Marke'-kraam tijdens de kanaalfeesten
in 2009*

MuseumWacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg

in Loenen, Eerbeek, Dieren e.o.

tel. 06 23 00 95 51

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

Hier is nog ruimte voor uw advertentie